

СПАДКОЄМНІСТЬ РОЗВИТКУ АРХІТЕКТУРИ БУДІВЕЛЬ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ, ЗВЕДЕНИХ В УКРАЇНІ НА МЕЖІ ХІХ – ХХ СТОЛІТЬ

У другій половині ХІХ століття в зв'язку з економічним і промисловим розвитком у багатьох містах, містечках та селах України відбувається стрімке будівництво фінансових установ. Засновники цих закладів замовляли проекти провідним архітекторам та отримували відповідний результат – банківські будівлі, зведені в кінці ХІХ – початку ХХ століть, демонструючи фінансову стабільність, за архітектурно-художнім вирішенням ставали одними з найкращих споруд у місті. Так, перший в Україні акціонерний земельний банк було відкрито у Харкові в 1871 році, другий – у Полтаві в 1872 році. Архітектура банківських будівель займала в тогочасній шкалі архітектурних цінностей найзначніше місце, витісняючи певним чином навіть храмові об'єкти.

Сьогодні будівлі фінансових установ прикрашають історичне середовище наших міст та наповнюють неповторним колоритом інтер'єри міських вулиць. Значна кількість з цих об'єктів є пам'ятками архітектури державного або місцевого значення та становлять вагоме історико-культурне надбання. Частина фінансових будівель сьогодні використовується за первісним призначенням (Державний банк у Києві (1902-1905, арх. О. Кобелев, О. Вербицький), Російський банк для зовнішньої торгівлі у Полтаві (1912, арх. М. Стасюков, інж. С. Носов). І значна кількість будівель змінили первісну функцію на нову, викликану потребами часу (Земельний банк у Харкові (1896 – 1898, арх. О. Бекетов), Волзько-Камський банк у Харкові (1906 – 1908, арх. О. Бекетов) та ін.

На початку ХХ століття (1910-ті рр.) значний вплив на об'ємно-планувальне рішення фінансових закладів здійснює впровадження каркасних конструкцій, що дозволило підвищити поверховість до п'яти – шести і дало змогу більш вільно компоувати елементи будівель.

Характерні приклади вирішення банківських об'єктів демонструє місто Харків, який мав значну концентрацію фінансово-кредитних установ у місті. На центральних площах – Миколаївській і Торговій, а також на прилеглих вулицях та провулках було споруджено тринадцять фінансово-кредитних споруд, не враховуючи десятків філій, що розмістились у пристосованих будинках. Вагомий вклад у становлення архітектурного образу міста Харкова здійснив видатний зодчий О.М. Бекетов, який запроектував для рідного міста низку фінансових установ: Азовсько-Донський банк (1894 – 1896), Торговий банк (1898 – 1899), Земельний банк (1896 – 1898); Волзько-Камський банк (1906 – 1908).

Необхідно відмітити, що при проектуванні будівель банків архітектори враховували й інженерні досягнення. Так, будинок Державного банку в Києві (1902 – 1905, арх. О. Кобелев, О. Вербицький) був оснащений центральним паровим опаленням, електричним освітленням, подвійною системою вентиляції. Сім електричних вентиляторів протягом години двічі перекачували в приміщеннях усе повітря. У пояснювальній записці до спорудження об'єкта повідомляється, що «вопрос отопления и вентиляции настолько важен... что у членов комиссии ни одного раза не возникало сомнений об использовании всего самого лучшего, что только есть в этом деле». Повітря для вентиляції забиралося з розарію, спеціально посадженого у дворі банку. Щоранку включалися повітрязабірники і на всі поверхи робочих приміщень подавався аромат троянд.

Важливе значення надавалось інтер'єрам фінансових закладів, які повинні були створити помітне враження на клієнтів, підсвідомо запевнити їх у стабільності банку. Формуванню внутрішнього простору головних приміщень, вестибюлів, парадних сходів архітектори приділяли найбільшу увагу, застосовуючи різні засоби виразності: відповідні стилістичне, художньо-композиційне, колористичне вирішення, ліплення, розпис, опоряджувальні матеріали і предметне наповнення. Вдало осмислена та організована група парадних приміщень ставала головною ідейною й образною складовою інтер'єрного простору.

Стильове вирішення будівель фінансових установ дає можливість простежити чітку тенденцію зміни моди і смаків на зламі ХІХ – ХХ століть та панування еkleктики й історизму. Так, у кінці ХІХ століття значна кількість цих об'єктів була вирішена в характерному для них дусі італійського ренесансу (Російський банк для зовнішньої торгівлі в Києві (1913 – 1915, арх. Ф. Лідваль), Російсько-Азіатський банк (1911, арх. С. Гальперсон) в Одесі та ін.). Також в архітектуру банківських будівель впроваджується стиль модерн (Російський банк для зовнішньої торгівлі у Полтаві (1912, арх. М. Стасюков, інж. С. Носов). Використовуються історичні стилізації на основі національних форм і мотивів, формується неросійський стиль (1910 – 1911, будинок Селянського поземельного і дворянського земельного банку у Києві, арх. О. Кобелев).

Отже, розвиток капіталізму в Україні, який супроводжувався створенням розширеної фінансово-кредитної системи, позначився і на архітектурі – спорудженні крупних будинків фінансових установ. Будівлі банків, що проектувались видатними зодчими та зводились на кращих центральних ділянках міста, і сьогодні відіграють значну роль у формуванні архітектурних ансамблів українських міст та є видатними пам'ятками, що потребують відновлення і збереження.